

Европейски център за мониторинг
на наркотиците и наркоманиите

ESPAD

Резюме

Докладът на ESPAD за 2007 година

Употреба на наркотични вещества сред учениците
в 35 европейски държави

Правни бележки

Настоящата публикация на Европейския център за мониторинг на наркотиците и наркоманиите (ЕЦМНН) е защитена с авторски права. ЕЦМНН не носи никаква морална или правна отговорност за евентуалните последици от използването на съдържащите се в настоящия документ данни. Информацията, поместена в настоящата публикация, не отразява задължително официалното становище на партньорите на ЕЦМНН, на държавите-членки на ЕС или на която и да е друга институция или агенция на Европейския съюз или на Европейските общности.

Повече допълнителна информация за Европейския съюз може да се намери в интернет чрез сървъра Europa (<http://europa.eu>).

Настоящото резюме е на разположение на български, испански, чешки, датски, немски, естонски, гръцки, английски, френски, италиански, латвийски, литовски, унгарски, нидерландски, полски, португалски, румънски, словашки, словенски, фински, шведски, турски и норвежки език. Всички преводи са направени от Центъра за преводи за органите на Европейския съюз. В края на изданието ще намерите неговите каталожни данни.

Люксембург: Служба за официални публикации на Европейските общности, 2009 г.

ISBN 978-92-9168-352-9

© Европейски център за мониторинг на наркотиците и наркоманиите, 2009 г.

Възпроизвеждането е разрешено при посочване на източника.

Printed in Spain

ОТПЕЧАТАНО НА НЕОБРАБОТЕНА С ХЛОР ХАРТИЯ

Съдържание

Предговор	4
Резюме	5
Методология и качество на данните	5
Цигари	5
Алкохол	6
Забранени наркотични вещества	9
Други вещества	10
Заклучителни бележки	11
Ключови цифри за отделните наркотични вещества	14

Автори:

Бьорн Хибел, Шведски Съвет по информация за алкохол и други наркотични вещества

(CAN), Стокхолм, Швеция.

Улф Гутормсон, Шведски Съвет по информация за алкохол и други наркотични вещества (CAN), Стокхолм, Швеция.

Салм Алстрьом, Проучване за алкохол и наркотични вещества, STAKES, Хелзинки, Финландия.

Олга Балакриева, Институт по икономика и прогнози, NASU, Киев, Украйна.

Тордур Бьарнасон, Факултет по социални науки и право, Университет Акюрейри, Исландия.

Ана Кокеви, Университет по психично здраве изследователски институт, Атина, Гърция.

Лудвиг Краус, IFT Institut für Therapieforschung, Мюнхен, Германия.

Библиография на пълния доклад:

Hibell, B., Guttormsson, U., Ahlström, S., Balakireva, O., Bjarnason, T., Kokkevi, A. and Kraus, L. (2009), *The 2007 ESPAD report. Substance use among students in 35 European countries*. The Swedish Council for Information on Alcohol and Other Drugs, Stockholm, Sweden.

Подробна информация относно получаването на пълния текст на доклада може да се намери на: <http://www.espad.org>

Предговор

Имаме удоволствието да ви представим настоящото резюме на резултатите от проучванията в европейските училища за 2007 година, изготвено от Европейския училищен изследователски проект за алкохол и други наркотични вещества (ESPAD). Настоящото резюме е достъпно на 23 езика, за да се гарантира възможно най-широко разпространение в Европа. То служи като допълнение към пълния доклад, който е достъпен на английски език.

Настоящото резюме, преведено на много езици, е резултат от рамката за сътрудничество, съществуваща между ЕЦМНН и ESPAD. Нашите общи цели са: да разширим достъпа до информация и специализирани познания относно употребата на алкохол и други наркотични вещества сред ученици, разработена от проекта ESPAD; да подобрим наличността, качеството и съпоставимостта на данните от училищните проучвания; да получим максимални възможности за анализ от наличните в тази област данни.

ЕЦМНН има мандат да събира, анализира и разпространява действителна, обективна, надеждна и съпоставима информация относно свързаната с наркотичните вещества обстановка в Европа. Информацията, осигурена от проекта ESPAD, е важен източник, спомагащ за добиването на представа за младите хора в Европа. Проектът ESPAD осигурява общ подход за събирането на информация за употребата на вещества сред учениците от 15 до 16 години в Европа и позволява да се определят тенденциите във времето.

Работата по проекта ESPAD не би била възможна без щедрата подкрепа на Шведското правителство, Шведския национален институт за обществено здраве и групата „Помпиду“. Също така бихме искали да се възползваме от възможността да благодарим на всички правителствени и неправителствени партньори в държавите, участващи в ESPAD, които участват във финансирането, събирането на данни, анализа и разпространението на тази важна дейност.

Волфганг Гьотц (Wolfgang Götz), директор на ЕЦМНН

Бьорн Хибел (Björn Hibell), координатор на ESPAD

Резюме

Основната цел на Европейския училищен изследователски проект за алкохол и други наркотични вещества (ESPAD) е да събира съпоставими данни за употребата на вещества сред европейски ученици на възраст 15-16 години, за да проследява тенденциите във и между държавите. Досега са проведени четири събирания на данни в рамките на проекта ESPAD. Първото изследване е проведено през 1995 г. в 26 държави, докато събирането на данни през 2007 г. е проведено в 35 държави. Настоящото резюме представя ключови резултати от проучването през 2007 г., както и заключения, касаещи дългосрочни тенденции. Първият раздел представя кратък преглед на методологията.

В основата на съвместния проект са независими изследователски екипи в участващите държави. В събирането на данни по ESPAD през 2007 г. участваха над 100 000 ученици от следните държави: Австрия, Армения, Белгия (Фландрия), България, Германия (7 провинции), Гърция, Дания, Естония, Ирландия, Исландия, Италия, Кипър, Латвия, Литва, Малта, Монако, Нидерландия, Норвегия, Обединеното кралство, остров Ман, Полша, Португалия, Словашка република, Чешка република, Румъния, Руската федерация, Словения, Украйна, Унгария, Фарьорски острови, Финландия, Франция, Хърватия, Швейцария и Швеция.

Методология и качество на данните

Както и в предишни изследвания на ESPAD, за да се предоставят възможно най-съпоставими данни, проучванията бяха проведени в съответствие със стандартизирана методология и с общ въпросник. Данните бяха събрани основно през пролетта на 2007 г. и обект на изследването са били ученици, родени през 1991 г., на средна възраст от 15,8 години по време на събирането на данни.

Данните бяха събрани чрез въпросници, раздавани на групи. Учениците попълниха въпросниците анонимно в класната стая, като учителите или асистенти на изследването бяха назначени като ръководители на проучването. С две изключения извадките на отделните класове представляват цялата държава: в Германия изследването беше проведено в 7 от 16

провинции (Bundesländer), докато събирането на данни в Белгия беше ограничено до частта, в която се говори нидерландски (Фландрия).

Съдържанието на международния доклад се основава на стандартизирани доклади относно държавите и набори на данни, предадени на координаторите и ръководителя на базата данни. Няколко държави са имали умерени проблеми от методологично естество, но те не са толкова значителни, че да застрашат съпоставимостта на резултатите, така че цялостната валидност в повечето държави се счита за висока. При все това, националният културен контекст, в който учениците са отговаряли на въпросите, определено е много различен.

Размерът на извадките от отделните държави е бил близо до или над препоръчания брой от 2400, с изключение на по-малките държави, където в проучването са участвали по-малко на брой, но съставляващи представителна извадка ученици. При все това, комбинацията от малка обща извадка и на високо равнище на отпадане на ученици в Дания доведе до нетна извадка, която беше твърде малка, за да се счита за действително представителна и съответно напълно съпоставима.

Малки разлики в получените стойности между отделните държави или във времето следва да се тълкуват внимателно. При все това, предвид размера на националните извадки и използваните методи за получаване на извадки, като основно правило разлики от повече от няколко процентни пункта почти сигурно могат да се считат за значителни.

Цигари

В началото на въпросника са зададени няколко въпроса относно тютюнопушенето. Средно в проучването през 2007 г., 58 % от учениците в участващите държави са заявили, че са пробвали цигари поне веднъж, а 29 % са пушили цигари през последните 30 дни. Два процента от всички ученици са пушили поне по една кутия цигари на ден през последните 30 дни.

Подреждането на държавите по отношение на употребата на цигари някога през живота или на

употреба неотдавна (в последните 30 дни) са горедолу същите. Държави с честа употреба на цигари през последните 30 дни се наблюдава в Австрия, България, Чешката република и Латвия (40-45 %), а държавите с рядка употреба са Армения, Исландия, Норвегия и Португалия (7-19 %). Не се наблюдава ясен географски модел, но учениците от централно- и източноевропейските държави са често сред онези, докладвали по-висок процент на пушене.

В държави, в които повече ученици пушат, е по-висока и вероятността да се открият ученици, които твърдят, че е лесно да се сдобиеш с цигари. Ранното пропушване (на 13 години или по-рано) също се свързва, на национално ниво, с голямо потребление през предходния месец. Средно 7 % от учениците споделят, че пушат цигари ежедневно от 13-годишни или по-малки. Ежедневната употреба на цигари в тази ранна възраст е най-разпространена в Чешката република, Естония, Латвия и Словашката република (процент на разпространение около 13 %) и най-малко обичайна сред ученици в Гърция и Румъния (около 3 %).

Съвкупно за всички държави, половите различия при пушенето през последните 30 дни през 2007 г. са незначителни. При все това, в отделните държави могат да се наблюдават големи разлики. Например, в Армения процентът на момчетата е с 16 пункта над този на момичетата и обратно, в Монако момчетата са с 19 процентни пункта над момчетата.

С времето може да се наблюдава лек спад в процента на пушенето през последните 30 дни, като общият средният процент на разпространение е намалял с четири процентни пункта между 1995 и 2007 г. в държавите от ESPAD в сравнение със съпоставими данни за всичките четири изследвания. Ако това сравнение се ограничи до периода между 1999 и 2007 г., спадът в относително неотдавнашното пушене е седем процентни пункта. През 1995 г. е било забелязано малко цялостно различие между половете (4 процентни пункта), но то е изчезнало през 2007 г.

Само четири държави дават противоположни резултати по отношение на дългосрочната тенденция за намаляване на пушенето неотдавна, като показват по-високи нива през 2007 г., отколкото през 1995 г. При все това, във всички тези държави, действителното увеличение е станало между 1995 г. и 1999 г. и оттогава ситуацията е сравнително стабилна. Следователно цялостната картина на тенденцията за пушене през последните 30 дни в държавите от ESPAD показва намаляване, или поне на стабилизирано положение.

Алкохол

Във всички държави от ESPAD поне две трети от учениците са употребявали алкохол поне веднъж през живота си, със средна стойност по ESPAD от близо 90 % в проучването от 2007 г. Средните стойности за последните 12 месеца и последните 30 дни са съответно 82 и 61 %. Тези резултати са почти непроменени от 1995 г. до 2007 г. за процентите на употреба за целия живот и последните 12 месеца, докато резултатите за последните 30 дни са се увеличавали до 2003 г., преди да спаднат малко през 2007 г., особено сред момчетата. Освен това, между последните две изследвания се наблюдава ясен спад в средното съотношение на ученици, които са пили бира и/или вино през последните 30 дни.

Разбира се, средните цифри по-горе се базират на много различни стойности за отделните държави. Например, 80 % от запитаните ученици в Австрия и Дания са споделили, че са употребявали алкохол през последните 30 дни (ограничена съпоставимост) при само 31 % в Исландия и 35 % в Армения.

Цифрите за употреба за целия живот, последните 12 месеца и последните 30 дни са почти еднакви за момичета и момчета. При все това, когато става въпрос за по-висока честота в съответните периоди от време (40, 20 и 10 пъти), съотношенията обикновено са по-високи сред момчетата. Тези високи честоти се заявяват най-вече от ученици в Австрия и Германия (7 провинции), докато скандинавските страни Финландия, Исландия, Норвегия и Швеция принадлежат към групата с много малко ученици, които пият толкова често.

Общото количество алкохол, консумирано през последния ден на употреба обикновено е ниско в държави, където учениците пият често, например в Гърция, и високо в държави с по-ниска честота на консумация. Сред държавите с такъв модел са скандинавските държави Финландия, Исландия, Норвегия и Швеция. При все това, в този модел има и изключения, в които се включва Дания (ограничена съпоставимост) и Австрия, където учениците отчитат висока честота, както и консумация на големи количества. В държавите с най-високи средни количества, Дания (ограничена съпоставимост) и остров Ман, количеството за средностатистическия ученик е около 3-4 пъти по-високо, отколкото в държавите с най-ниска средна консумация (Армения и Кипър).

В почти всички държави момчетата употребяват по-големи количества алкохол от момичетата. Най-ясно изразената противоположност на това твърдение е

Исландия, където момчетата отчитат по-високи количества, отколкото момчетата. В болшинството от държавите, бирата е основното питие сред момчетата, докато в повече от половината държави най-ясно изразени при момчетата са спиртните напитки.

Като цяло, бирата е основната напитка, представляваща около 40 % от консумираното количество (от 100 % алкохол) през последния ден на употреба, следвана от 30 % за спиртните напитки и 13 % за виното. Бирата е дори по-преобладаваща при момчетата, като представлява около половината от тяхната обща консумация през последния ден на употреба. При момчетата има по-равномерно разпределен модел, при която спиртните напитки са най-важният вид, съставляващ около една трета от общата консумация.

На държавно равнище се наблюдава силна положителна връзка между съобщаваната консумация на алкохол през последния ден на употреба и отчитаното ниво на интоксикация през същия ден. Следователно в държави, в които учениците са съобщили за висока консумация на алкохол, те също така са докладвали високо ниво на интоксикация.

Средно половината от учениците, участващи в ESPAD, са били под влиянието на алкохол до степен на залитане по време на ходене, завалена реч или повръщане поне веднъж през живота си. За 39 % от учениците това се е случило през последните 12 месеца, а за 18 % през последните 30 дни. Наблюдават се разлики в честотата на напиване между двата пола в различните държави, като в някои процентът при момчетата е по-висок, а в други – този при момчетата, а на общото ниво по ESPAD няма разлики между половете.

Държавите с много ученици, които са се напивали през последните 12 месеца, обикновено имат високи показания за нетрезво състояние през последните 30 дни. Държави, в които много ученици докладват нетрезво състояние толкова често, включват Дания (ограничена съпоставимост), остров Ман, Обединеното кралство и Австрия, с резултати от 49 до 31 % на нетрезво състояние през последните 30 дни. Държавите в другия край на скалата включват Армения (2 %) и Кипър (9 %).

Друг начин за измерване на нетрезвото състояние е да се запита колко често учениците са консумирали пет или повече питиета при дадено мероприятие. Тази мярка на „епизодична консумация на големи количества алкохол“ показва до известна степен различен модел от този на въпроса за интоксикацията.

Някои държави дават високи резултати и по двете мерки, например Дания (ограничена съпоставимост), остров Ман и Обединеното кралство. При все това, има и държави, в които много ученици докладват за епизодична консумация на големи количества алкохол през последните 30 дни, докато резултатите им за честота на нетрезво състояние за същия период са били доста ниски за същия период. Примерите за това включват Малта, Португалия, Естония и Латвия.

Средно 43 % от учениците по ESPAD са докладвали за епизодична консумация на големи количества алкохол през последните 30 дни, като това е по-често срещано сред момчетата (47 %), отколкото сред момчетата (39 %). Момчетата доминират в голяма част от държавите. В някои държави резултатите са били горедолу еднакви, но има и държави, при които процентът при момчетата е по-висок от този при момчетата. Най-поразителният пример е Норвегия, където 42 % от момчетата и 35 % от момчетата са съобщили за епизодична консумация на големи количества алкохол през последните 30 дни.

Средно случаите на епизодична консумация на големи количества алкохол през последните 30 дни са се увеличили между 1995 и 1999 г., както и между 2003 и 2007 г. През последния период това е особено вярно при момчетата, с увеличение от 35 на 42 %. През 1995 г. епизодичната консумация на големи количества алкохол като цяло е била много по-често срещано при момчетата, отколкото при момчетата, но тази разлика значително е намаляла през 2007 г. Държавите с продължителна тенденция на увеличение между всички четири събирания на данни включват Хърватия, Чешката република, Малта, Португалия и Словакия.

Увеличения в скорошния период се наблюдават при повече от половината държави. Най-ясно изразеното увеличение между 2003 и 2007 г. е открито в Португалия, където съотношението между ученици, отчитащи епизодична консумация на големи количества алкохол през последните 30 дни, се е увеличило от 25 на 56 %, тоест с 31 процентни пункта. Други държави с високи увеличения са Полша (която се е върнала близо до нивото си от 1999 г. след спад през 2003 г.) (16 процентни пункта), Франция (15), Хърватия (14) и България (12).

Редица ученици са съобщили за проблеми през последните 12 месеца, свързани с консумирането на алкохол. Средно 15 % са отговорили, че са имали сериозни проблеми със своите родители, а този резултат е почти същият (13 %) за „лошо представяне в училище или на работа“, „сериозни проблеми с

Обобщаваща таблица. Подбрани ключови резултати по държави. (В проценти при липса на други показатели.)
ESPAD 2007.

	Употреба на цигари през последните 30 дни	Употреба на алкохол за последните 12 месеца	Случаи на нетрезво състояние за последните 12 месеца	Алкохолно съдържание по обем (100 % cl) през най- скорошния ден на нетрезво състояние	Употреба на канабис някога през живота	Употреба на други забранени наркотични вещества, различни от канабис, някога през живота ⁽¹⁾	Употреба на инхаланти някога през живота ⁽²⁾	Употреба на транквиланти/ успокоителни без рецепта някога през живота	Употреба на алкохол в комбинация с хапчета някога през живота ⁽³⁾
Армения	7	66	8	1.6	3	2	5	0	1
Австрия	45	92	56	5.5	17	11	14	2	12
Белгия (Фландрия)	23	83	29	4.3	24	9	8	9	4
България	40	83	45	3.5	22	9	3	3	3
Хърватия	38	84	43	5.2	18	4	11	5	8
Кипър	23	79	18	2.1	5	5	16	7	3
Чешка република	41	93	48	4.5	45	9	7	9	18
Естония	29	87	42	5.1	26	9	9	7	5
Фарьорски острови	33	..	41	..	6	1	8	3	6
Финландия	30	77	45	5.7	8	3	10	7	9
Франция	30	81	36	3.6	31	11	12	15	6
Германия (7 провинции)	33	91	50	5.1	20	8	11	3	7
Гърция	22	87	26	3.1	6	5	9	4	3
Унгария	33	84	42	4.0	13	7	8	9	12
Исландия	16	56	..	4.1	9	5	4	7	4
Ирландия	23	78	47	..	20	10	15	3	7
Остров Ман	24	93	61	7.3	34	16	17	7	12
Италия	37	81	27	3.6	23	9	5	10	4
Латвия	41	89	45	..	18	11	13	4	8
Литва	34	87	43	4.0	18	7	3	16	5
Малта	26	87	38	3.9	13	9	16	5	11
Монако	25	87	35	2.5	28	10	8	12	5
Нидерландия	30	84	36	4.9	28	7	6	7	4
Норвегия	19	66	40	5.9	6	3	7	4	4
Полша	21	78	31	3.9	16	7	6	18	5
Португалия	19	79	26	..	13	6	4	6	3
Румъния	25	74	26	2.5	4	3	4	4	4
Русия	35	77	40	2.8	19	5	7	2	4
Словашка република	37	88	50	4.2	32	9	13	5	12
Словения	29	87	43	4.5	22	8	16	5	4
Швеция	21	71	37	5.2	7	4	9	7	7
Швейцария	29	85	41	3.9	33	7	9	8	6
Украйна	31	83	32	2.8	14	4	3	4	1
Обединеното кралство	22	88	57	6.2	29	9	9	2	7
Средно (незначително)	29	82	39	4.2	19	7	9	6	6
Дания ⁽⁴⁾	32	94	73	7.5	25	10	6	5	6

⁽¹⁾ „Всяко забранено наркотично вещество,, различно от канабис,,“ включва екстази, амфетамини, LSD или други халюциногени като крек, кокаин и героин.

⁽²⁾ Инхаланти: „(лепило и т.н.) с цел дрогиране“.

⁽³⁾ „С цел дрогиране“, с изключение на Кипър („да се почувстваш различно“) и Румъния („да се почувстваш по-добре“).

⁽⁴⁾ Дания: ограничена съпоставимост.

приятели“ и „сбивания“. Държавите, в които много ученици споделят за проблеми, свързани с консумирането на алкохол, включват България, остров Ман, Обединеното кралство и Латвия. На държавно ниво се наблюдава положителна корелация между възникналите проблеми и интоксикацията в последните 30 дни.

Повечето проблеми, свързани с алкохола, са като цяло по-често срещани сред момчетата. Това е най-ясно изразено при „сбиванията“ и „проблеми с полицията“. При все това, за някои от проблемите средните резултати за момичета и момчета са горе-долу еднакви, а за един, („сериозни проблеми с приятели“, те са дори малко по-високи сред момчетата.

Забранени наркотични вещества

Една трета от учениците от държавите, участващи в ESPAD, считат канабиса за лесно достъпен. Момчетата считат сдобиването с канабис за малко по-лесно отколкото момичетата, въпреки че разликата между половите е доста малка. Амфетамините и екстази не се смятат за толкова леснодостъпни, колкото канабиса.

Средно 23 % от момчетата и 17 % от момичетата са пробвали забранени наркотични вещества поне веднъж в живота си според проучването от 2007 г. Терминът „всяко забранено наркотично вещество“ включва канабис, амфетамини, кокаин, крек, екстази, LSD и хероин. Докладваната употреба на забранени наркотични вещества се различава значително в отделните държави. В Чешката република почти половината (46 %) от учениците споделят за подобна употреба и сравнително много ученици (около една трета) са съобщили за същото във Франция, остров Ман, Словашката република и Швейцария. Съобщената употреба на забранени наркотични вещества в Кипър, Фарьорските острови, Норвегия и Румъния е само около 6 %. Ниските проценти на преобладаване са характерни за скандинавските държави и източна Европа.

Огромното мнозинство от учениците, пробвали забранени наркотични вещества, са употребявали канабис. За употреба на канабис някога през живота съобщават 19 %, докато 7 % са пробвали един или повече от другите наркотични вещества, включени в списъка. Екстази, кокаинът и амфетамините си делят второто място (по 3 %), а по-рядко употребявани са LSD, крек и хероин (1-2 %). България, Естония, остров Ман, Латвия и Словашка република са сред петте водещи държави по употреба на екстази някога през в живота за 2007 г. (преобладаващи резултати от 6-7 %).

Други наркотични вещества, включени в запитването, които не присъстват в списъка на забранени наркотични вещества, са „магическите“ гъби, GHB и анаболните стероиди. Докладваната употреба на „магически“ гъби някога през живота е 3 %, докато GHB и анаболни стероиди са посочени от 1 %, което е същият процент, като тези, съобщили за употреба на интравенозни наркотични вещества.

Тъй като канабисът е най-често употребяваното забранено наркотично вещество, си заслужава да разгледаме това вещество по-подробно. За употреба на канабис през последните 12 месеца са съобщили 14 % от всички ученици, докато употребата му през последните 30 дни е заявена от 9 % от момчетата и 6 % от момичетата (средно 7 %). В двете държави на първо място по разпространение (Чехия и остров Ман) един на всеки шест ученика е съобщил за употреба на канабис през последните 30 дни, което показва по-честа консумация на канабис в тези държави. Само 1-2 % в Армения, Фарьорските острови, Финландия, Норвегия, Румъния и Швеция споделят за подобна скорошна употреба. Държавите с високо ниво на разпространение са най-вече в западна Европа.

В повечето, но не във всички държави, повече момчета, отколкото момичета, са употребявали канабис през последните 30 дни, особено в държавите с високо ниво на разпространение. Държавите, в които много ученици съобщават за употреба на канабис през последните 30 дни, в много случаи са същите, в които учениците споделят, че да са имали възможност да пробват канабис, но не са го направили.

Сравнително високите нива на разпространение по отношение на употребата на канабис сред младите хора в Европа повдига въпроса за неговите потенциални отрицателни последствия за индивида и обществото. Чрез анализ на незадължителния степенен модул CAST, са прогнозираны рисковете от възникване на проблеми, свързани с канабиса, в 17-те държави от ESPAD, представили такива данни. Като цяло, един на всеки седем миналогодишни потребители на канабис (14 %), е класифициран като изложен на висок риск от развиване на проблеми, свързани с канабиса, като средното разпространение на потребители, изложено на висок риск, в отделните държави са 2 %. Открити са специфични разлики между държавите по отношение на риска от вреди, нанесени от канабиса, и процентът на потребителите, изложени на висок риск, в дадено население съответства на процента на разпространение на употребата на канабис в отделните държави. С други думи, на нивото на населението разпространението

на потребители, изложени на висок риск, се увеличава с разпространение на употребата на канабис.

В държавите от ESPAD със съпоставими данни от всички четири изследвания, през 1995 г. 12 % от учениците съобщават, че поне веднъж са употребили забранени наркотични вещества, като този процент се е увеличил на 21 % през 2003 г. При все това, резултатите от 2007 г. показват, че тенденцията за увеличаване на употребата на забранени наркотични вещества е стигнала до застой, тъй като само 18 % от учениците съобщават за такива преживявания през тази година. Това развитие е практически еднакво и при двата пола, като момичетата са постоянно с около пет процентни пункта под момчетата.

Макар че цялостната тенденция за периода 2003-2007 г. е в посока надолу, някои държави показват увеличение за 2007 г. В Естония и Словашката република е налице постоянно нарастване между всички четири измерени точки (1995-2007 г.), а Чешката република, Литва и Малта също показват обща тенденция в посока нагоре, когато се разглежда периода като цяло.

Нито една държава не показва непрекъснато намаляване, но в Ирландия и Обединеното кралство е налице значителен спад при употребата на забранени наркотични вещества, ако разгледаме целия период (грубо 14 процентни пункта надолу), а също така се наблюдава по-малък спад на Фарьорските острови (6 процентни пункта спад за 1995-2007 г.). Може да се отбележи, че въпреки че Естония и Обединеното кралство са с еднакво ниво на разпространение през 2007 г. (около 28 %), те са достигнали до тази точка от противоположни посоки; увеличение от 8 % през 1995 г. в Естония и спад от 42 % в Обединеното кралство.

Тъй като е налице значителна разлика между употребата на забранени наркотични вещества и употребата на канабис на национално равнище, съвсем естествено развитието на употребата на канабис някога през живота е горе-долу същото като описаното за всички забранени наркотични вещества по-горе. Момчетата показват малко по-висок процент на сравнително неотдавнашна употреба на канабис, а разликата между двата пола не се променя в рамките на въпросния период.

Цялостното впечатление е, че увеличението на употребата на забранени наркотични вещества между 1995 и 2003 г., отбелязано в държавите, участващи в ESPAD, е намаляло поне наполовина, ако не се е превърнало и в спад, особено с оглед на факта, че

няма увеличение на неотдавнашната употреба на канабис в нито една държава за периода между 2003 и 2007 г.

Други вещества

Употребата на транквиланти или успокоителни без рецепта някога през живота е най-често срещана в Полша, Литва, Франция и Монако – където около 15 % от учениците са посочили такава употреба в изследването от 2007 г. – докато най-ниски нива са съобщени от учениците в Армения, Австрия, Русия и Обединеното кралство (0-2 %). Средно малко повече момичета, отколкото момчета, споделят за употреба на тези вещества без рецепта (8 % срещу 5 %), а сред първите осем държави, двойно повече момичета, отколкото момчета са употребявали такива вещества. При все това, в около половината от държавите не съществува разлика между двата пола. Цялостната тенденция е доста стабилна между 1995 и 2007 г., като това е вярно и при проучване на двата пола поотделно, и за отделните държави.

Учениците, съобщили за употреба на алкохол заедно с хапчета („медикаменти“), за да се дрогират, са средно 6 % за 2007 г. Момчетата са малко повече, отколкото момчетата (8 срещу 5 %). Тази разлика показва някои прилики с другия резултат, касаещ горепосочената употреба на фармацевтични наркотични вещества. Първо, процентът на учениците, съобщили за употреба някога през живота по отношение на тези две величини, е горе-долу еднакъв. Второ, това поведение е доста стабилно във времето, поне като цяло за онези държави с достъпни данни за всички четири пълни проучвания (с изключение на тенденциите на увеличение, открити в Чешката република и Словашката република и тенденции на спад във Финландия, Швеция и Обединеното кралство). Трето и последно, това е още една от много малкото величини, при които момчетата са постоянно мнозинство във времето. През периода 1995-2007 г. момчетата са около четири процентни пункта над момчетата. През 2007 г. държавата с най-високо разпространение на употреба на алкохол в комбинация с хапчета някога през живота е Чехия (18 %), а особено ниски резултати се забелязват в Армения и Украйна (1 %).

През 2007 г. учениците от Кипър, остров Ман, Малта и Словения показват най-голямото разпространение на употреба на инхаланти някога през живота (16 %), докато само 3 % посочват това в България, Литва и Украйна. Средната употреба на инхаланти някога през живота във всички държави от ESPAD е 9 %, като не се

наблюдават разлики между двата пола като цяло. Процентите на употреба за последните 12 месеца и за последните 30 дни са подобни на тези за употреба някога през живота в отделните държави. Не се наблюдава типичен географски модел – най-високите нива на употреба на инхаланти се съобщават от различни части на Европа. Цифрите за разпространение в рамките на целия живот остават сравнително стабилни за периода 1995-2007 г. сред държавите, представили данни за всички четири изследвания. Най-голям спад се наблюдава в Литва и Обединеното кралство (около 12 процентни пункта по-надолу), а противоположно развитие се забелязва във Финландия и Словашката република (6 пункта нагоре).

Заклучителни бележки

Всеизвестен факт е, че на индивидуално равнище често се наблюдава връзка между употребата на различни вещества. В данните за 2007 г. са налице очевидни връзки между употребата на различни вещества на общонационално равнище и може да се заключи, че в държави, в които много ученици съобщават за неотдавнашна (в последните 30 дни) употреба на алкохол и интоксикация, повече ученици са склонни да споделят и за опитване на забранени наркотични вещества, инхаланти и употреба на алкохол в комбинация с хапчета, както и обратното. При все това, употребата на транквиланти или успокоителни без рецепта не показва връзки с употребата на току-що изброените вещества на общонационално равнище.

Бяха подбрани девет ключови величини за представяне на преглед на резултатите от 2007 г. за отделните страни: консумация на всякакви алкохолни напитки през последните 12 месеца, нетрезво състояние за последните 12 месеца, количество алкохол (100 % алкохол), консумирано през последния ден на употреба, тютюнопушене през последните 30 дни, употреба на марихуана или хашиш (канабис) някога през живота, употребата на какъвто и да е друг забранен наркотик освен канабис някога през живота, употребата на инхаланти някога през живота, употребата на транквиланти или успокоителни без рецепта някога през живота и употребата на алкохол в комбинация с хапчета с цел дрогиране някога през живота.

Процентите на разпространение в отделните държави за ключовите величини са сравнени със средните стойности за всички държави. Държавите, чиито резултати са над или около средните за повечето от деветте критерия, са Австрия, Чешката република,

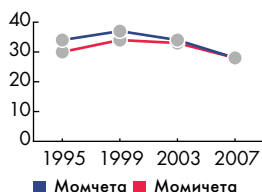
Дания (ограничена съпоставимост), Германия (7 провинции), остров Ман, Словашката република и Обединеното кралство. Държавите с резултати предимно около или под средните стойности са Армения, Кипър, Гърция, Исландия, Португалия и Румъния. Фарьорските острови също биха могли да се включат в този списък, въпреки че при тях липсва информация за две от величините.

Две географски отдалечени държави, Армения и остров Ман, са двете крайни държави по отношение на разпространението, касаещо употребата на наркотични вещества. Сравнявайки всички ключови величини, арменските ученици съобщават за нива доста под средните, докато на остров Ман учениците са доста над средните за всички стойности, освен две. Например, около десет пъти повече ученици на остров Ман съобщават за нетрезво състояние през последните 12 месеца, употреба на канабис или на други наркотични вещества някога през живота в сравнение с арменските ученици.

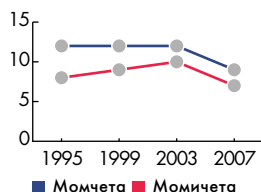
Пет от седемте държави, посочени по-горе с високи резултати на ключовите величини, граничат една с друга и се намират в сравнително централната част на Европа. Другите две, остров Ман и Обединеното кралство, граничат една с друга и не са особено далеч от другите държави с голямо разпространение. Шест държави (или седем ако включим Фарьорските острови) са посочени по-горе за показване на ниски проценти на разпространение на ключовите величини. Тези държави не са близко една до друга. Напротив, те са разположени на сравнително далечни разстояния една от друга и са разпръснати из цяла Европа. С изключение на Румъния, държавите с ниско разпространение се намират на крайните точки на континента.

Цялостните тенденции на употреба на наркотични вещества за всички държави с данни, събрани от четирите изследвания, представят малки разлики в развитието в зависимост от взетите предвид величини. Спад в употребата на цигари през последните 30 дни се наблюдава за целия период. Различията между половите е била 4 процентни пункта през 1995 г., но тази малка разлика изчезва напълно през 2007 г. Тенденцията на увеличаване между 1995 и 2003 г. по отношение на употребата на забранени наркотични вещества – най-вече канабис – някога през живота, е достигнала застой; цифрата за 2007 г. е три процентни пункта под тази от 2003 г. По отношение на употребата на алкохол за последните 12 месеца, употребата на транквиланти или успокоителни без рецепта някога през живота, употребата на алкохол в

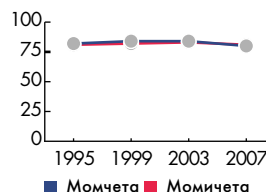
Обобщаващи цифри. Тенденции в измерванията на 16 използвани наркотични вещества, по пол. 1995–2007 г.
Среден процентен показател за 17-20 държави, представящи данни за тенденциите при всяка променлива величина.

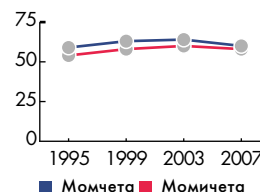
Употреба на цигари през последните 30 дни, по пол. 1995–2007 г. Проценти. Средни стойности за 20 държави.

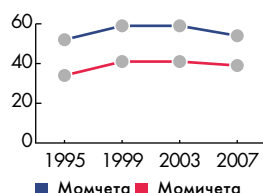
Ежедневна употреба на цигари на 13-годишна възраст или по-рано, по пол. 1995–2007 г. Проценти. Средни стойности за 20 държави.

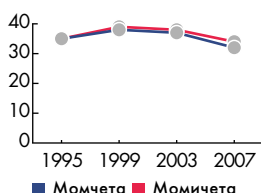
Употреба на каквито и да било алкохолни напитки през последните 12 месеца, по пол. 1995–2007 г. Проценти. Средни стойности за 19 държави.

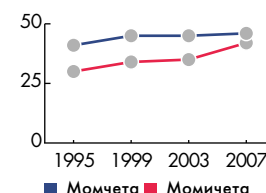
Употреба на каквито и да било алкохолни напитки през последните 30 дни, по пол. 1995–2007 г. Проценти. Средни стойности за 19 държави.

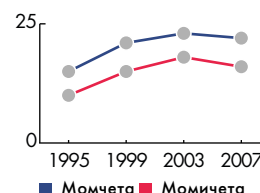
Консумация на бира през последните 30 дни, по пол. 1995–2007 г. Проценти. Средни стойности за 20 държави.

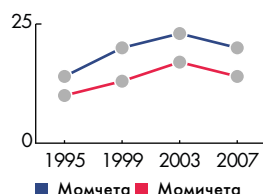
Консумация на вино през последните 30 дни, по пол. 1995–2007 г. Проценти. Средни стойности за 20 държави.

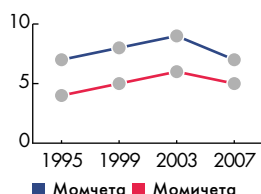
Съотношение между докладвалите за консумация на пет или повече пъти еднократно през последните 30 дни, по пол. 1995–2007 г. Проценти. Средни стойности за 17 държави.

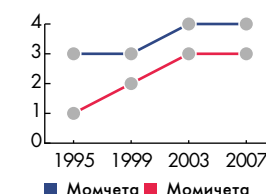
Употреба на каквито и да било забранени наркотични вещества някога през живота. 1995–2007 г. Проценти. Средни стойности за 20 държави.

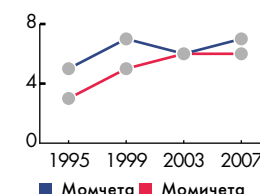
Употреба на марихуана или хашиш някога през живота, по пол. 1995–2007 г. Проценти. Средни стойности за 20 държави.

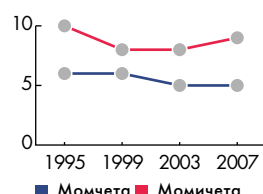
Употреба на марихуана или хашиш през последните 30 дни, по пол. 1995–2007 г. Проценти. Средни стойности за 19 държави.

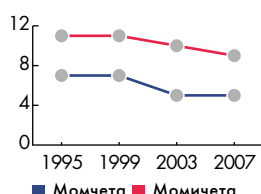
Употреба на канабис на 13-годишна възраст или по-рано, по пол. 1995–2007 г. Проценти. Средни стойности за 19 държави.

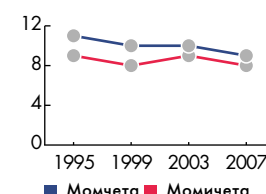
Употреба на каквито и да било забранени наркотични вещества, различни от марихуана или хашиш, някога през живота, по пол. 1995–2007 г. Проценти. Средни стойности за 20 държави.

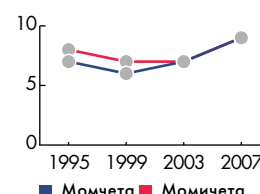
Употреба на транквилизанти или успокоителни без рецепта някога през живота, по пол. 1995–2007 г. Проценти. Средни стойности за 20 държави.

Употреба на алкохол в комбинация с хапчета някога през живота, по пол. 1995–2007 г. Проценти. Средни стойности за 17 държави.

Употреба на инхаланти някога през живота, по пол. 1995–2007 г. Проценти. Средни стойности за 18 държави.

Въздържание от употреба на тютюн, алкохол, инхаланти, транквилизанти или успокоителни и забранени наркотични вещества някога през живота. 1995–2007 г. Проценти. Средни стойности за 17 държави.

комбинация с хапчета и на инхаланти някога през живота почти не показва промяна за всички четири изследвания. Няма видима промяна в разликите между половете при употребата на забранени наркотични вещества или другите посочени вещества.

При все това, е налице очевидна тенденция на увеличаване на епизодичната консумация на големи количества алкохол през 1995-2007 г. (с 9 процентни пункта), обяснена предимно с нарастващите нива на разпространение, съобщавани от момичетата в редица държави. Повечето измервания за употреба на наркотични вещества показват скорошна (2003-2007 г.), стабилна или леко понижаваща се тенденция като цяло, с изключение на епизодичната консумация на големи количества алкохол.

Следователно цялостното впечатление от дългосрочните промени при употребата на наркотични вещества сред учениците, участващи в ESPAD, въз основа на държави с такива данни, е че ситуацията се подобрява, с изключение на резултатите за епизодичната консумация на големи количества алкохол, които показват увеличение в дадения период.

При все това, тенденциите в отделните държави могат да се различават от цялостното впечатление. По отношение на скорошните промени, учениците в Белгия (Фландрия), Исландия, Ирландия, Швейцария и Обединеното кралство често съобщават за понижени нива в употребата на вещества за много от величините. Държавите със скорошни увеличения са Латвия и Словашката република. По-смесено развитие се наблюдава във Франция, Португалия и Словения, където величините за алкохол показват тенденция на увеличение, а едновременно с това има спад в употребата на други вещества, например употреба на забранени наркотични вещества. Противоположна ситуация се забелязва в Литва и Русия (Москва), където употребата на алкохол и цигари намалява, а пак тази на забранени наркотични вещества се увеличава.

Могат да се споменат и някои дългосрочни тенденции в дадени държави. Например, държава, в която повечето стойности за употреба на вещества не показват никакво увеличение за всички четири изследвания, е Обединеното кралство. Всъщност, сравнението на повечето величини показва, че британските ученици съобщават за спад или в най-лошия случай стабилизиране на ситуацията. Примери за други държави с поне цялостна стабилна ситуация и тенденции към спад за много от величините в дадения период са Финландия, Исландия, Ирландия и Швеция.

Държавите, показващи по-скоро увеличение, отколкото спад в дългосрочен план, са Чешката република и Словашката република. Донякъде случаят в Естония и Литва е същият, въпреки че цифрите от последното изследване през 2007 г. понякога показват стабилизиране на ситуацията (но не и връщане към по-ниските нива от 90-те години на 20-ти век). Държавите, показващи дългосрочен спад в употребата на наркотични вещества, често се намират в западна Европа, а тези, представящи увеличение – в източна Европа. Това е особено вярно за скорошните увеличения между 2003 и 2007 г.

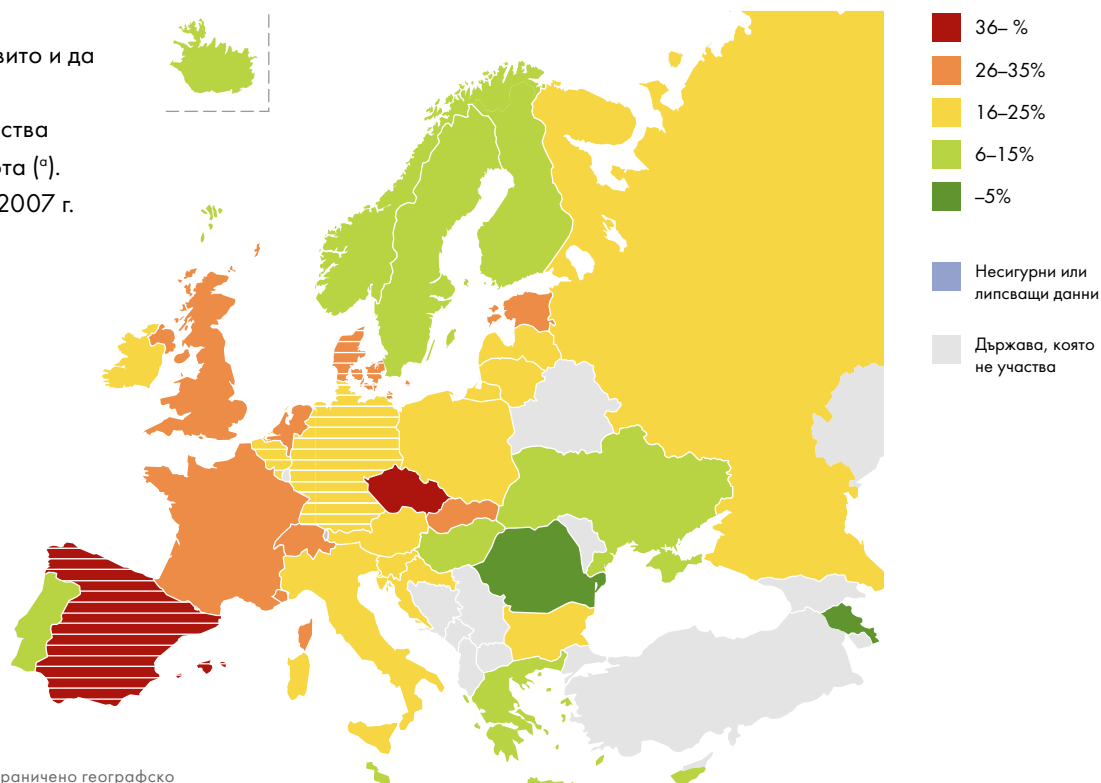
В заключение, тенденциите на развитие за 12-те години на проекта ESPAD показват спад на тютюнопушенето в по-голямата част от държавите. Ситуацията е горе-долу непроменена с оглед на употребата на алкохол за последните 12 месеца и последните 30 дни. От друга страна, епизодичната консумация на големи количества алкохол показва малко, но постоянно увеличение за периода. При употребата на забранени наркотични вещества все още доминира тази на канабис. Четири от шестте държави с най-високо разпространение на канабис през 2003 г. показват спад през 2007 г., а нито една държава не показва увеличение в неотдавнашната (през последните 30 дни) употреба на канабис. Цялостното впечатление относно употребата на забранени наркотични вещества е, че тенденцията на увеличение между 1995 и 2003 г. е стигнала до застой, с леко понижени цифри на стойностите за 2007 в сравнение с 2003 г.

Четвъртото събиране на данни, проведено от ESPAD през 2007 г., предостави голямо количество нова и важна информация за промените при употребата на вещества сред учениците. Колкото повече данни се събират за в бъдеще, толкова по-ясно ще се изобразят тенденциите. Вече очакваме следващото изследване, за да видим дали промяната изменението в тенденцията за използване на забранени наркотични вещества и спадът на тютюнопушенето ще продължи и дали епизодичната консумация на големи количества алкохол ще продължава да бъде толкова разпространено. Следващото събиране на данни ще бъде важно не само заради тези причини, но и също защото то ще е първото последващо проучване в новите държави (Армения и Монако), както и за новите пет държави, които участваха в допълнителното събиране на данни през 2008 г. Надяваме се, че и други европейски държави ще се присъединят към следващото проучване, в допълнение към над 40-те държави, които вече са част от проекта ESPAD.

Ключови цифри за отделните наркотични вещества

Фигура 1а

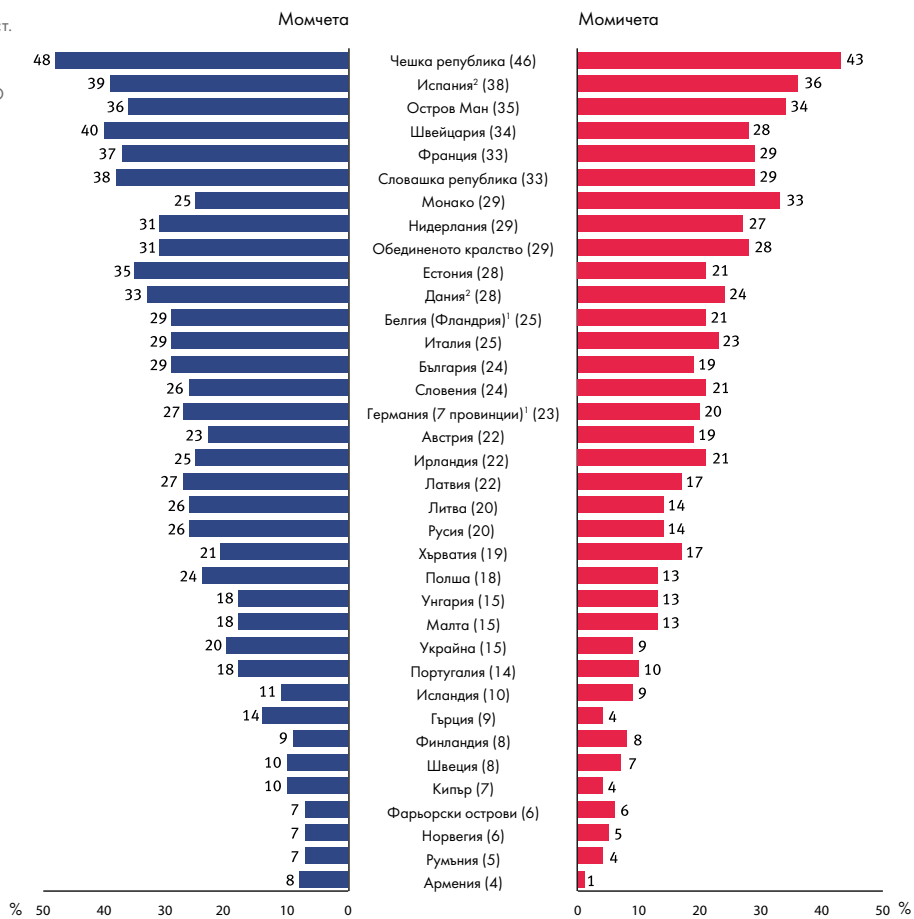
Употреба на каквито и да било забранени наркотични вещества някога през живота ^(а).
Всички ученици. 2007 г.
Проценти.

⁽¹⁾ Белгия и Германия: ограничено географско покритие.

⁽²⁾ Дания и Испания: ограничена съпоставимост.

^(а) „Всяко забранено наркотично вещество“ включва канабис, екстази, амфетамини, LSD или други халюциногени, крек, кокаин и хероин.

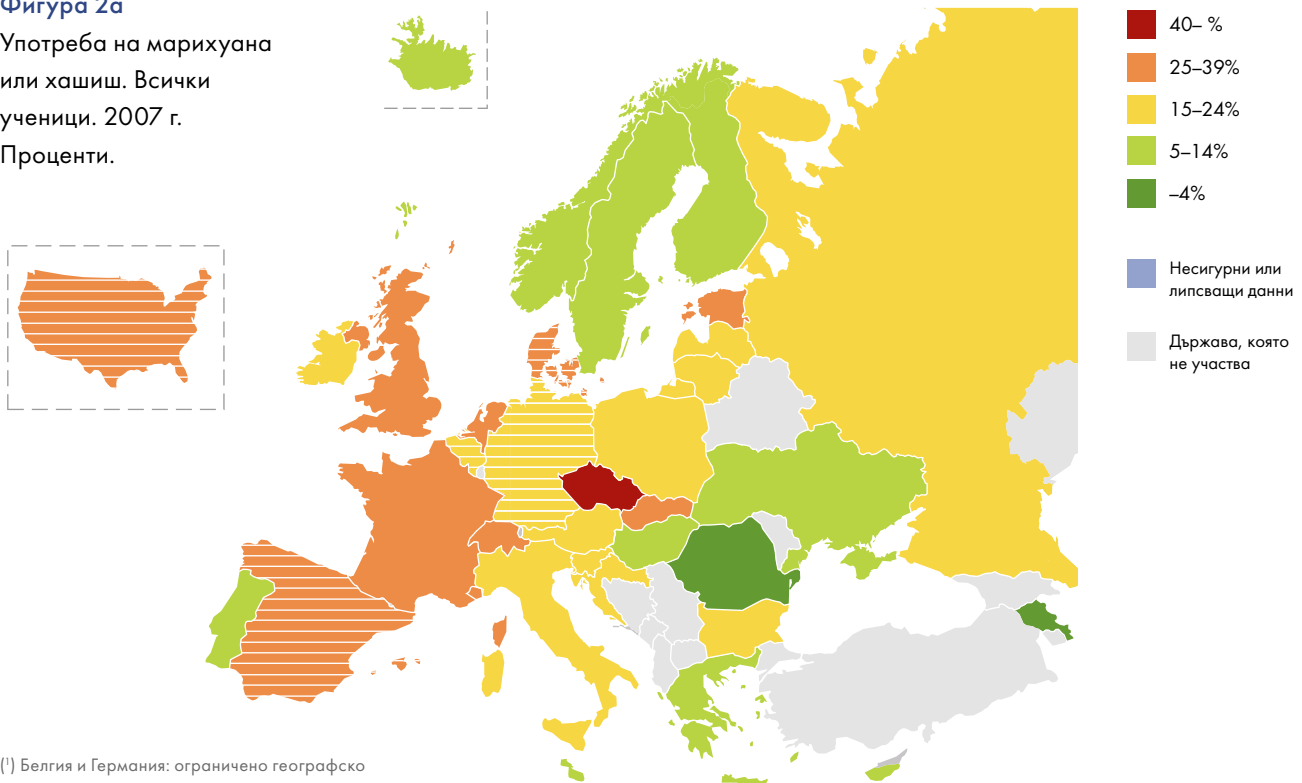

Фигура 1б

Употреба на каквито и да било забранени наркотични вещества някога през живота (а) по пол.
2007 г. Проценти.

Фигура 2а

Употреба на марихуана или хашиш. Всички ученици. 2007 г. Проценти.

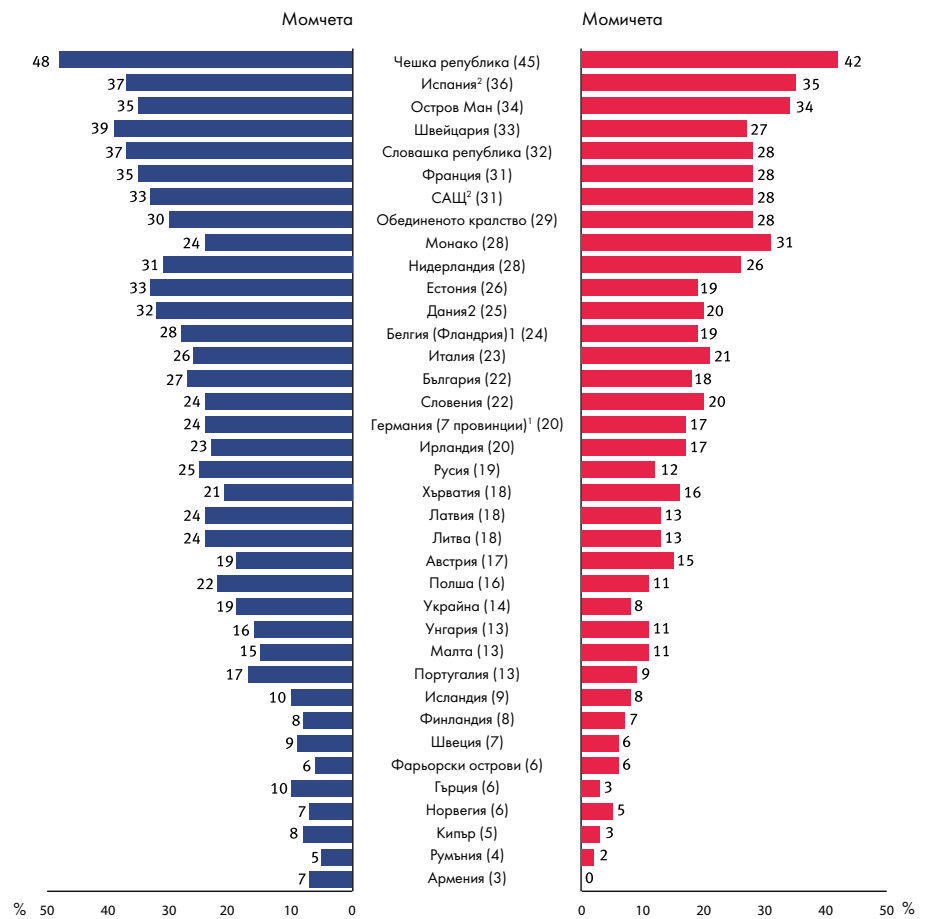

(¹) Белгия и Германия: ограничено географско покритие.

(²) Дания, Испания и САЩ: ограничена съпоставимост.

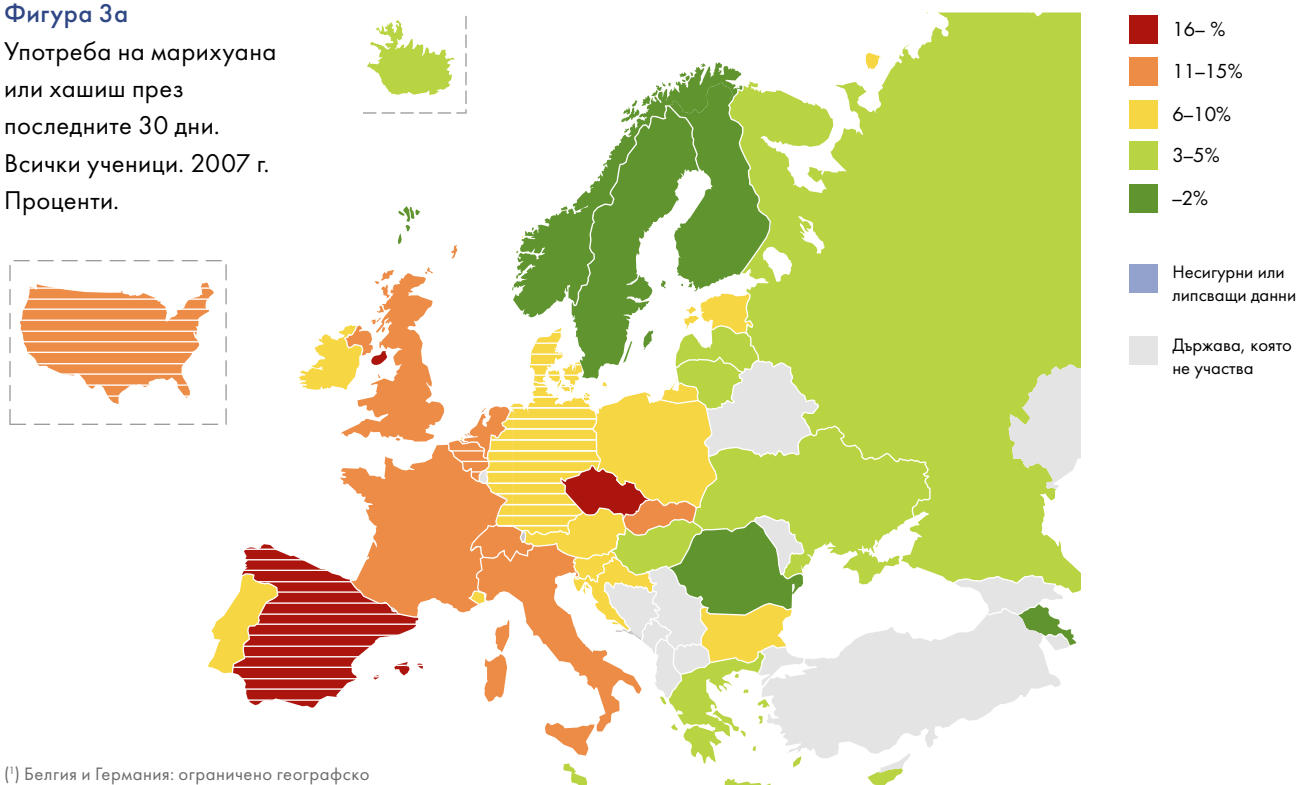
Фигура 2б

Употреба на марихуана или хашиш някога през живота, по пол. 2007 г. Проценти.

Фигура 3а

Употреба на марихуана
или хашиш през
последните 30 дни.
Всички ученици. 2007 г.
Проценти.

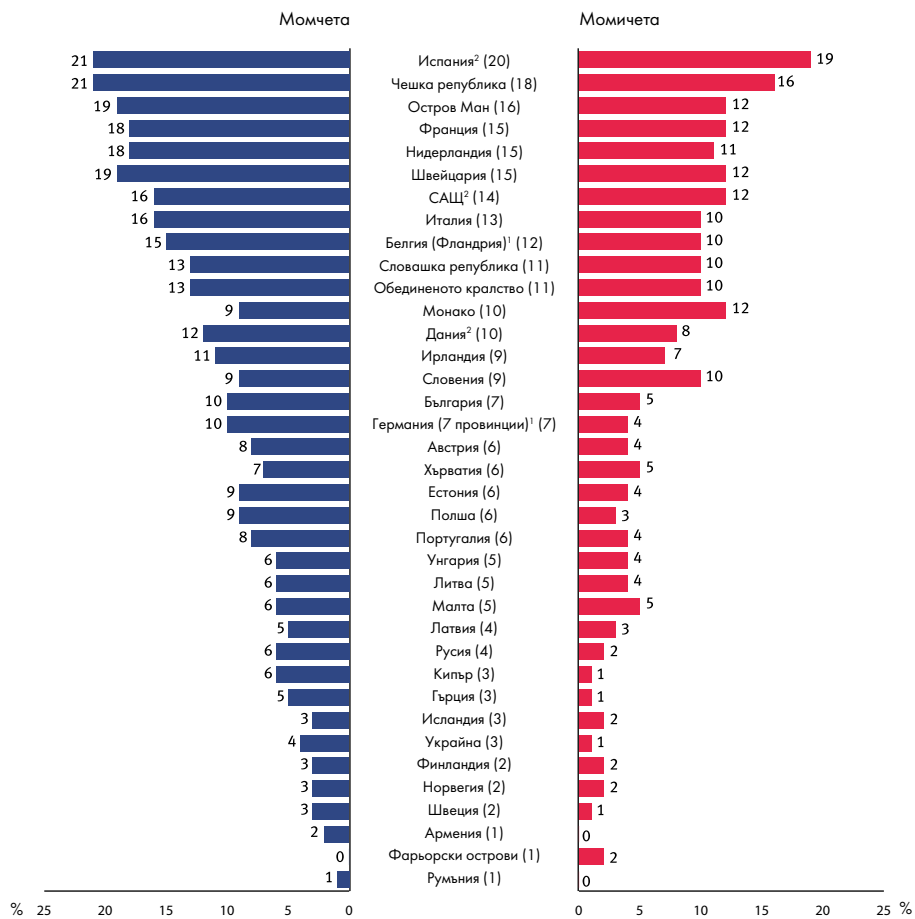

(¹) Белгия и Германия: ограничено географско покритие.

(²) Дания, Испания и САЩ: ограничена съпоставимост.

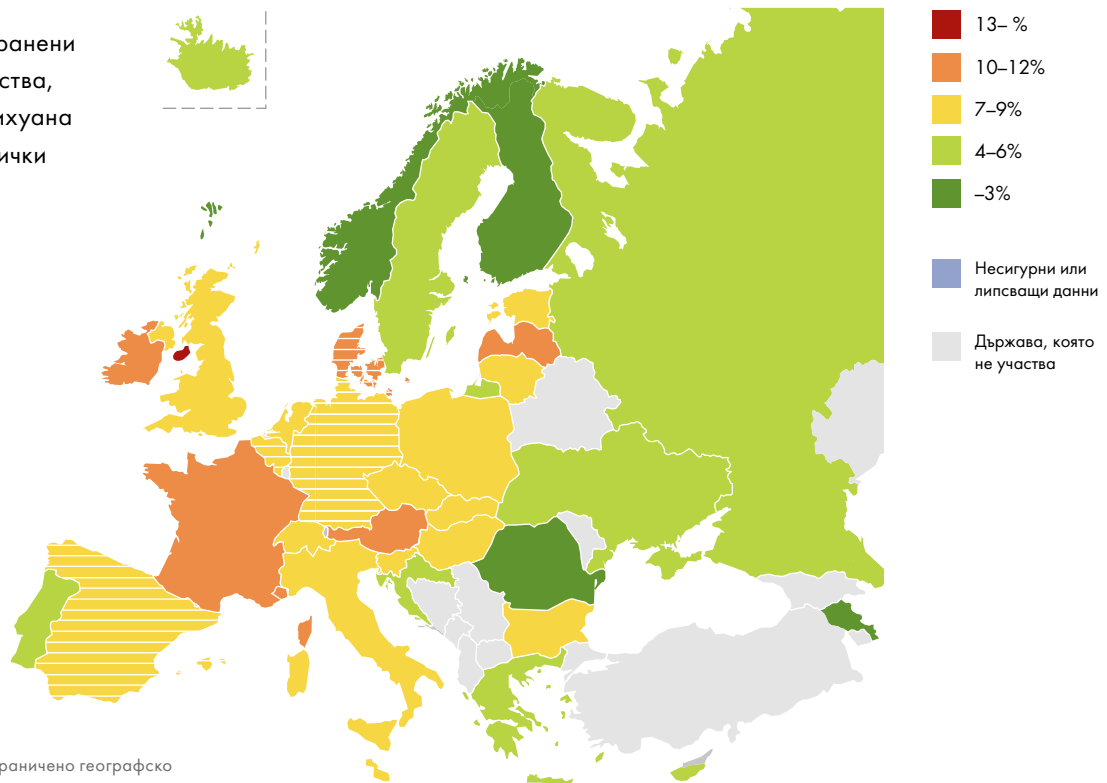
Фигура 3б

Употреба на марихуана или
хашиш през последните 30
дни, по пол. 2007 г. Проценти.

Фигура 4а

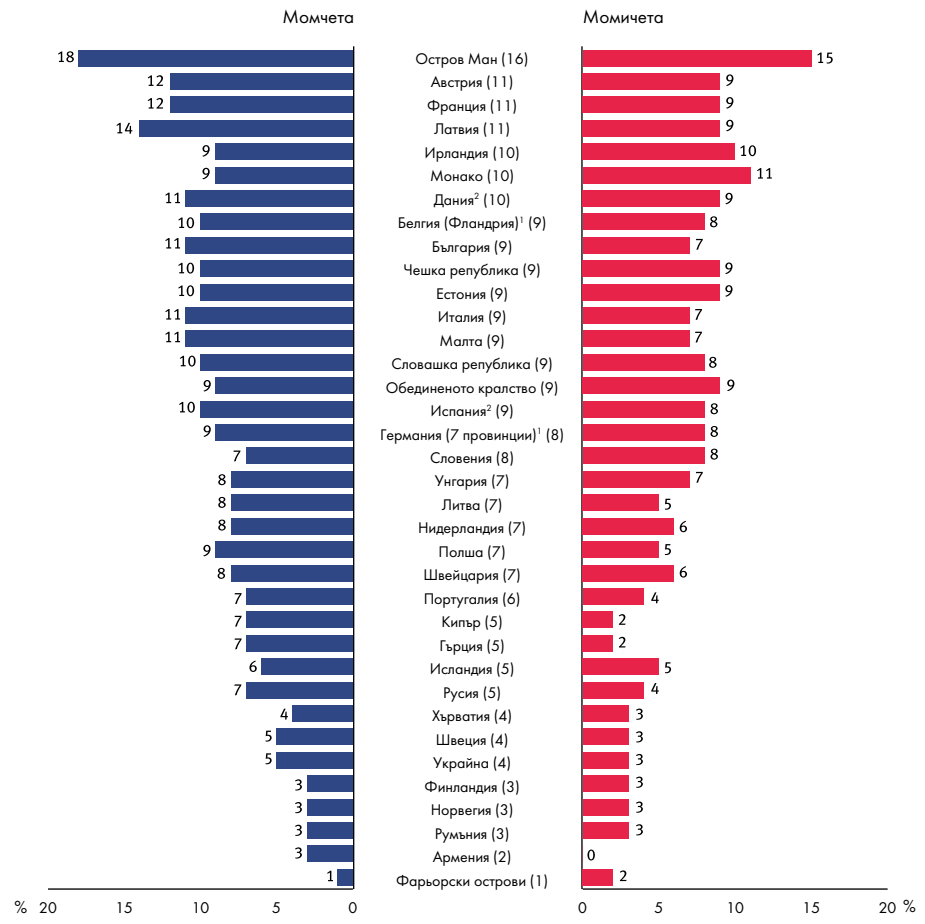
Употреба на забранени наркотични вещества, различни от марихуана или хашиш ^(а). Всички ученици. 2007 г. Проценти.

⁽¹⁾ Белгия и Германия: ограничено географско покритие.

⁽²⁾ Дания и Испания: ограничена съпоставимост.

^(а) „Всяко забранено наркотично вещество, различно от канабис“, включва екстази, амфетамини, LSD или други халюциногени, крек, кокаин и хероин.

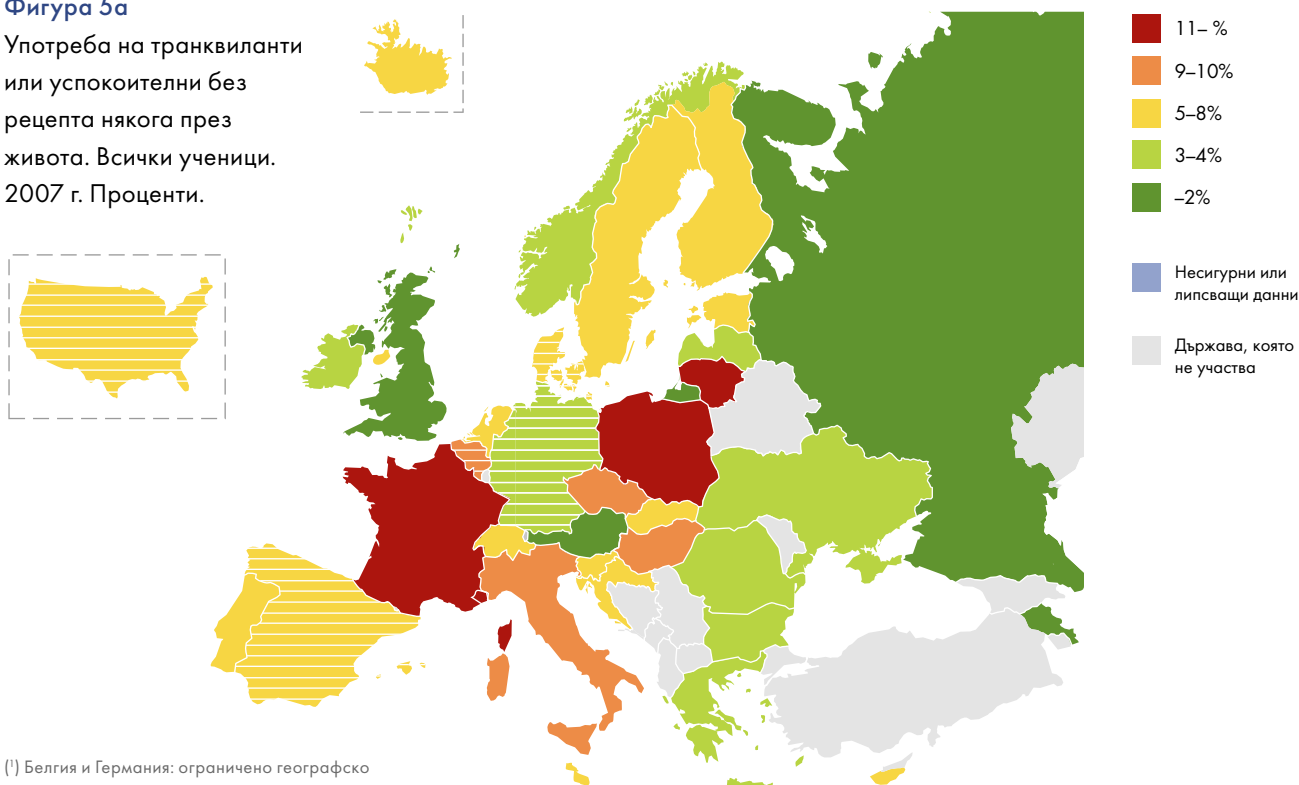

Фигура 4б

Употреба на забранени наркотични вещества, различни от марихуана или хашиш през последните 30 дни, по пол. 2007 г. Проценти.

Фигура 5а

Употреба на транквиланти или успокоителни без рецепта някога през живота. Всички ученици. 2007 г. Проценти.

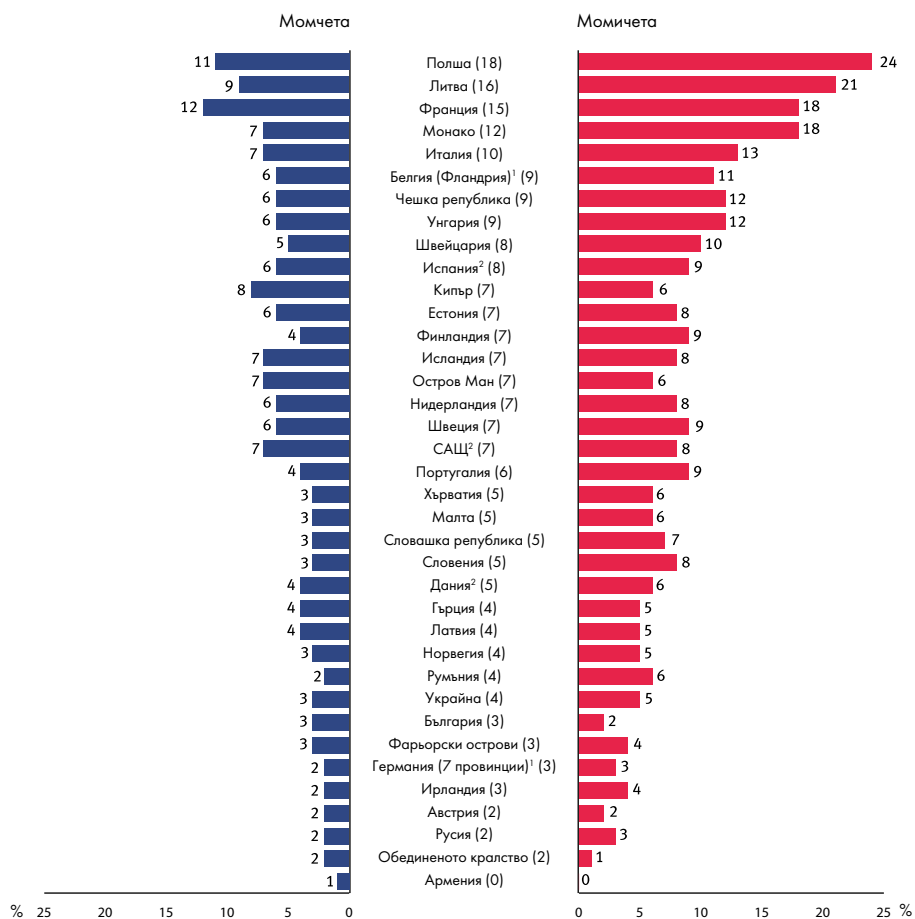

(¹) Белгия и Германия: ограничено географско покритие.

(²) Дания, Испания и САЩ: ограничена съпоставимост.

Фигура 5б

Употреба на транквиланти или успокоителни без рецепта някога през живота, по пол. 2007 г. Проценти.

Европейски център за мониторинг на наркотиците и наркоманиите

Резюме — Докладът на ESPAD за 2007 година

Люксембург: Служба за официални публикации на Европейските общности

2009 г. — 18 стр. — 21 x 29,7 см

ISBN 978-92-9168-352-9

Информация за ЕЦМНН и ESPAD

Европейският център за мониторинг на наркотици и наркомании (ЕЦМНН) е една от децентрализираните агенции на Европейския съюз. ЕЦМНН, основан през 1993 г. със седалище в Лисабон, е основният източник на подробна информация за наркотиците и наркоманиите в Европа.

ЕЦМНН събира, анализира и разпространява действителна, обективна, надеждна и съпоставима информация за наркотиците и наркоманиите. По този начин центърът предлага на своята аудитория доказателствено обусловена картина на явлениято наркотици на европейско равнище.

Европейският училищен изследователски проект за алкохол и други наркотични вещества (ESPAD) е съвместна дейност на независими изследователски екипи в повече от четиридесет европейски държави, което го превръща в най-големия международен изследователски проект в света за употребата на вещества от юноши.

ESPAD е основан през 1993 г. по инициатива на Шведския съвет за информация за алкохол и други наркотични вещества (CAN) и с подкрепата на групата „Помпиду“ към Съвета на Европа. Първата дейност по събиране на данни бе проведена в 26 държави през 1995 г. Докладът на ESPAD за 2007 г. представя резултатите от четвъртата вълна, проведена през 2007 г. в 35 държави.

Настоящото резюме, преведено на много езици, е резултат от рамката на сътрудничество, която съществува между ЕЦМНН и ESPAD. Общата ни цел включва разширяване на достъпа до информация и специализирани познания относно употребата на алкохол и други наркотични вещества сред учениците, разработена от проекта ESPAD, както и подобряване на наличността, качеството и съпоставимостта на данните от училищните проучвания.

Служба за публикации

Publications.europa.eu

ISBN 978-92-9168-352-9

9 789291 683529